

Іноземні мови

в школах України

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ
№ 6 (82) ЛИСТОПАД – ГРУДЕНЬ 2016
Виходить 6 разів на рік

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 68831

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНЕ
ІНФОРМАЦІЙНО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО
ВИДАВНИЦТВО «ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА»

Видається з 2002 року.
До січня 2012 року журнал виходив під назвою
«Іноземні мови в навчальних закладах», до 2014 р.
під назвою «Іноземні мови в сучасній школі»

Свідоцтво про державну реєстрацію
серія КВ, № 20026-89263 від 25.06.2013 р.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Валентина Буренко, завідувач кафедри
методики мов і літератури ІППО
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук, доцент

РЕДАКЦІЙНА РАДА

Надія Басай, науковий співробітник
Інституту педагогіки НАПН України

Раїса Бужикова, завідувач кафедри
філології та загальногуманітарних дисциплін
Миколаївського міжрегіонального інституту
Відкритого університету розвитку людини «Україна»,
кандидат педагогічних наук

Оксана Коваленко, головний спеціаліст
Міністерства освіти і науки України

Слена Константинова, учитель
англійської мови Ліцею міжнародних відносин № 51
м. Києва, заслужений учитель України

Ніна Корбозерова, завідувач кафедри
іспанської та італійської філології
Інституту філології Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
доктор філологічних наук

Георгій Крючков, завідувач кафедри
французької філології Інституту філології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, доктор філологічних наук

Василь Плахотник, науковий співробітник
лабораторії навчання іноземних мов
Інституту педагогіки НАПН України

Валерій Редько, завідувач лабораторії
навчання іноземних мов Інституту педагогіки
НАПН України, кандидат педагогічних наук

ЗМІСТ

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ЛЕКТОРІЙ

Людмила Жарікова

Особливості розвитку
художньої культури Британії
XIX – початку ХХ століття

ПОЗАКЛАСНА РОБОТА

Олена Сушко,

Яна Корницька

The National Cherry
Blossom Festival

Англійська мова, позакласний
захід, 9 клас

38

Олена Мерзлюк

Сценарій новорічної казки
“Лускунчик”

Англійська мова, позакласний
захід, 2 клас

40

2
Олена Покатілова
Ідеї просвітництва в культурі
Франції XVIII століття

12

ВІДКРИТИЙ УРОК
Руслана Заєць
Використання французьких
запозичень у сучасній
англійській мові на тему «Food»
Англійська мова, 5 клас

22

Юлія Мойсейчук
French borrowings in English
Англійська мова, 8 клас

25

Марія Лупша
School things
Англійська мова, 1 клас

27

Юлія Заставнюк
What if....? Natural disasters.
Англійська мова, 9 клас

29

Наталія Романюк
Food
Англійська мова, 2 клас

32

Анна Расновська
Amitié
Французька мова, 6 клас

34

СКАРБНИЧКА ВЧИТЕЛЯ

Олена Сушко

Differences in American and
British English

43

Тетяна Осадченко

Використання ігор на
початковому етапі навчання
в процесі формування
іншомовної комунікативної
комpetенції учнів

49

Юлія Нікіфорова

Збірка текстів
для аудіювання

52

ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ ЧИТАЧІВ

Тематичний покажчик
матеріалів надрукованих
у журналі «Іноземні мови
в школах України»
в 2016 році

60

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ БРИТАНІЇ XIX – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Людмила ЖАРІКОВА, старший викладач кафедри методики мов та літератури ІППО КУ імені Бориса Грінченка

Англійська художня культура доби Романтизму.

Вважається, що XIX ст. пройшло, насамперед, під знаком французьких революцій. На початку цього століття в Європі порядкував так званий «комітет чотирьох»: Англія, Росія, Австрія та Прусія – це трапилося після поразки французької армії та звернення влади імператора Наполеона.

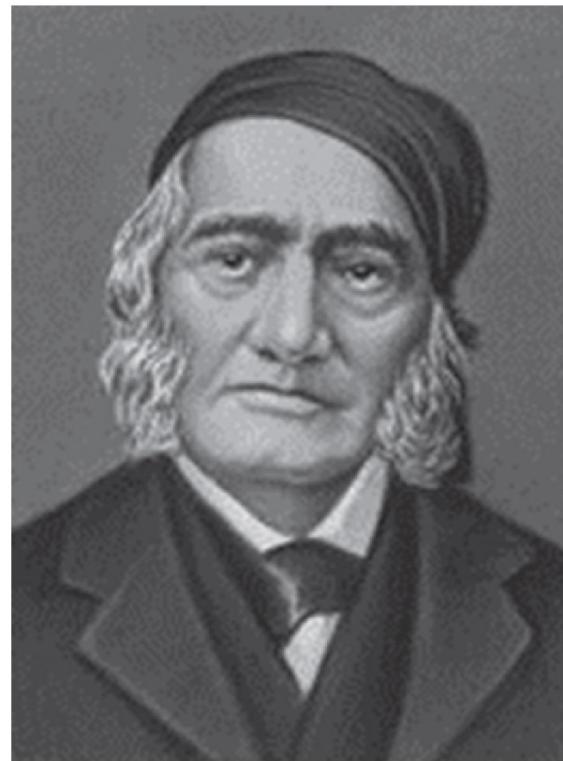
Англія на межі XVIII – XIX ст. пережила промислову революцію, і із середини XIX ст. сучасники вважали її своєрідною «майстернею світу». Саме Англія була найпотужнішим у Європі виробником вугілля, чавуну, бавовняних тканин, що поступово зробило її однією із найбагатших країн світу. Це відбулося за рахунок нещадної експлуатації, 12 – 14 годинного робочого дня, праці дітей, колонізації Індії, Австралії та Канади.

Розвиток капіталізму зумовлював бурхливий розвиток науково-технічної думки (винахід парових машин, паровоза, пароплава, підводного човна). Нині всьому світу відомі імена вчених-англійців XIX ст.: Томаса Севері, Джеймса Уатта, Джорджа Стефенсона, Томаса Юнга, Вільяма Стъордженена, Роберта Броуна тощо.

Томас Юнг

Розгляд культури XIX ст. потребує наголосу на філософії утопістів-соціалістів. В Англії це Оуен Роберт (1771 – 1858), який різко критикував нерозсудливість буржуазного суспільства, виступав за скасування приватної власності та обґруntовував ідеї «розумного суспільства». Активна теоретична діяльність Оуена безперечно відобразилася на розвитку художньої культури Англії XIX ст.

Роберт Оуен

Двома основними напрямами художньої системи XIX ст. є **романтизм** та **реалізм**, які розвивалися як діахронно, так і синхронно. Водночас можемо стверджувати, що романтизм був домінуючим художнім напрямом у першій половині XIX ст., а реалізм – у другій його половині.

Англійський романтизм має властиві йому визначальні риси, самобутні особливості, обумовлені специфікою англійського життя XIX ст. Насамперед, йому передував значно довший ніж в інших європейських країнах період *передромантизму*, що обумовило поступове народжен-

ня романтизму з чисельних художніх структур, форм, образів, прийомів, які свого часу панували у фольклорі, готиці, класицизмі.

Характерною ознакою англійського романтизму є також широке звернення митців до християнської тематики, а також наявність двох основних тенденцій: з одного боку – заглиблення в суто національне, провінційне, сільське життя, з іншого – опанування простором деяких країн і континентів. Відмовившись від колишніх правил та канонів, романтизм проголосив один закон – вільний політ фантазії митця, його творчу незалежність і силу уяви. Найбільшою цінністю для романтиків залишається людина, вона є осереддям великої душевної боротьби, мірою її критерієм оцінки дійсності. Романтизм не обмежувався якимось одним видом мистецтва. Сфераю його виявлення стали, передовсім, музика, живопис, література та театр.

Романтичний напрям в **образотворчому мистецтві** ніколи не існував як свідоме об'єднання митців. Єдине, що зближує їх – це схожість світосприймання, ставлення до дійсності. Зокрема французький поет Шарль Бодлер недарма зазначав: «Романтизм – це не стиль, не особлива манера живопису, це певний емоційний стан душі».

У творчості англійських художників-романтиків найяскравіше виявилися риси романтичної фантастики, вигадки, огорненої серпанком містики. Серед відомих художників-романтиків можемо відзначити, наприклад, **Йоганна Генріха Фюслі** (1741 – 1825), швейцарця за походженням. В Англії він більш відомий як **Ф'юзелі Хенрі**, що писав полотна на літературні сюжети. Його картини насищені похмурою фантастикою, страхітливими, іноді, кошмарними сценами («Відступник», «Нічний кошмар»). У його творчості завжди поєднано гротеск та зовнішній реалізм побуту.

Йоганн Генріх Фюслі

Містичні образи, алегорії, фантастичні сюжети зустрічаємо і в картинах англійського живописця, ілюстратора та гравера **Вільяма Блейка** (1785 – 1827). Кольорова палітра Блейка – бліді, майже прозорі барви, насычені синіми та коричневими тонами. Він гармонічно поєднує натуралистичне зображення деталей із розплівчими силуетами та звивистими лініями. Основні його роботи: «Сон Іакова», «Портрет дружини», «Ріка життя», «Ньютон».

Джозеф Меллорд Вільям Тернер

Одним із найяскравіших романтиків був художник і гравер **Джозеф Меллорд Вільям Тернер** (1775 – 1851). Його творчість вирізняють багатство, яскравість і чистота кольорів, їхнє вдале комбінування, контраст та світлотіні. Найвідоміші його романтичні пейзажі «Мол у Кале», «Снігова буря», «Морозний ранок». Також широко відомі його пізніші полотна «Пожежа парламенту», «Вечірня зірка» тощо.

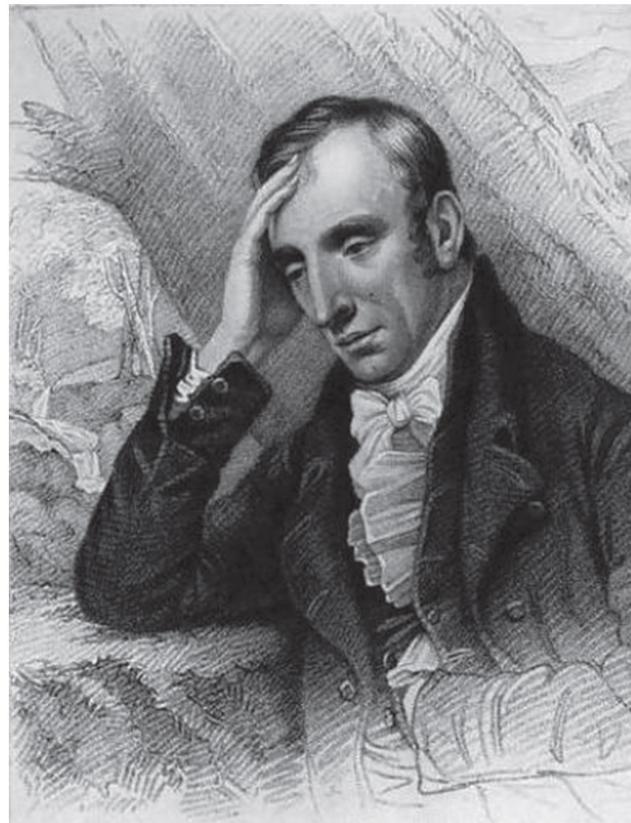
У XIX ст. Британія пережила нове захоплення національною готичною архітектурою, тому провідним стилем в архітектурі стає **неоготика**. Зокрема забудова нового Парламенту в цьому стилі стала візитівкою Лондона. Неоготичний стиль поширився і на архітектуру британських вищих навчальних закладів, а звідти і на зведення багатьох європейських університетів.

Особливого розвитку набуває в XIX ст. **ландшафтна архітектура**, зокрема англійський (пейзажний, ландшафтний, іррегулярний) парк. Найвідомішими англійськими садівниками вважають У. Кента, Л. Брауна, Жд. Аддісона тощо. Для англійського саду характерними є нерівний рельєф, чергування плоских ділянок, височин, схилів, ярів, природних водойм, ярусові насадження рослин. Сад наслідує, передовсім, природний ландшафт, тому в ньому, як правило, відсутні прямі лінії і осі. Романтизм зумовив перехід саду в парк, де куточки природи стають частинкою світу, а садові будівлі гармонійно поєднуються з довкіллям. Звивисті, серпантинні доріжки поєднують окрім елементів парку. Вони виконуються із природних матеріалів: дикого каменю, спилианих стовбурів дерев, кори дерева тощо.

Та все ж найяскравіше англійський романтизм відобразився **в літературі**. У жанровому відношенні в англійському романтизмі помітна перевага лірики, ліроепічних форм і роману. Саме в царині поезії та великої прози англійські письменники доби романтизму мали найбільші здобутки.

Вільям Вордsworth

До першої генерації поетів-романтиків належали **Вільям Вордsworth** (1770 – 1850), **Семюель Тейлор Колрідж** (1772 – 1834) та **Роберт Сауті** (1774 – 1843). Цих поетів об'єднують спільною назвою **«озерна школа»** і називають «лейкістами» тобто «озерниками» («lake» – озеро). Хоча самі

Семюель-Тейлор Колрідж

митці заперечували проти їхнього об'єднання, відстоюючи свою самобутність, спільнотного між ними насправді багато. Вони були митцями одного покоління, проживали в одному регіоні – північно-західній Англії, де дійсно дуже багато озер; їхня творчість відзначається спільною проблематикою, принципами зображення реального та фантастичного.

Вальтер Скотт

Однолітком представників «озерної школи» був і **Вальтер Скотт** (1771 – 1832), новаторство якого в царині романтичної прози було напрочуд яскравим і значущим. Народився Скотт в Единбурзі в родині шотландського правника. Сім'я була середнього достатку, але в цілому рід вважався шляхетним. Йому пощастило в дитинстві на добрих учителів, він вивчав багато мов, багато читав, любив історію. Дуже рано ввійшов до літературного гуртка Единбурга. На відміну від членів «озерної школи» Скотт ніколи не захоплювався ідеями Французької революції, негативно ставився до війни та насиля. Першу славу йому принесла тритомна збірка «Пісні шотландського кордону» (1803 р.), до якої він включив найкращі народні балади із власним коментарем. Наступним кроком стало створення власної поеми «Пісні останнього менестреля», в якій об'єдналися фольклорні й історичні мотиви. Потім світ побачили поеми «Марміон», «Діва озера» та роман «Веверлі». Всі ці твори мали грандіозний успіх.

Айвенго

Починаючи із 1814 р. Скотт видавав щороку по роману. Найвідоміші із них «Чорний карлик», «Роб Рой», «Единбурзька темниця», «Айвенго», «Пірат», «Квентін Дорвард», «Небезпечний замок» тощо. У 19-ти романах події відбуваються в Шотландії XIV – XIX ст., у 6-ти місце дії – Англія. А ще є романи, де дія переноситься у Францію, Палестину, Швейцарію, Візантію, Індію. Майже всю свою творчість Скотт присвятив зображеню феодальних воєн, повстань, заколотів. Він постійно цікавився національним питанням шотландського народу.

Друге покоління романтиків було молодше за перше на 15 – 25 років. Вони походили із різних соціальних прошарків: лорд **Байрон і Шеллі**, який мав унаслідувати титул баронета, та **Кімс**, котрий був сином заможного конюха. Однак всі вони були «блудними синами» свого класу, бунтівниками та відступниками. Вони стежили за творчістю один одного. Особливо це стосується Байрона і Шеллі. Обидва легко захоплювалися ідеями та жінками, були схильні до нерозважливих кроків і вчинків, створювали навколо себе міфи. Обидва мали чудову філологічну освіту, знали по декілька мов, цікавилися античністю.

Джордж Ноель Гордон Байрон

Джордж Ноель Гордон Байрон став для світу втіленням поняття «романтичний герой». Для цього він мав усе – яскраву зовнішність, принадність, аристократичне походження, багатство, сповнену спокус і пригод біографію. Байрон отримав великий спадок від свого родича, коли йому виповнилося 10 років. Навчався він у школі в Гарроу, де з найбільшим бажанням вивчав історію та літературу. Писати вірші почав доволі рано, перші його чотири збірки вийшли друком у 1806 – 1808 роках.

У 1809 – 1811 рр. Байрон здійснив велику подорож, побувавши в Португалії, Іспанії, Албанії, Греції та Туреччині. Саме враження від цієї подорожі були покладені в основу «Паломництво Чайлд Гарольда». Цей твір став новим словом в англійській поезії, а автор – знаменитим.

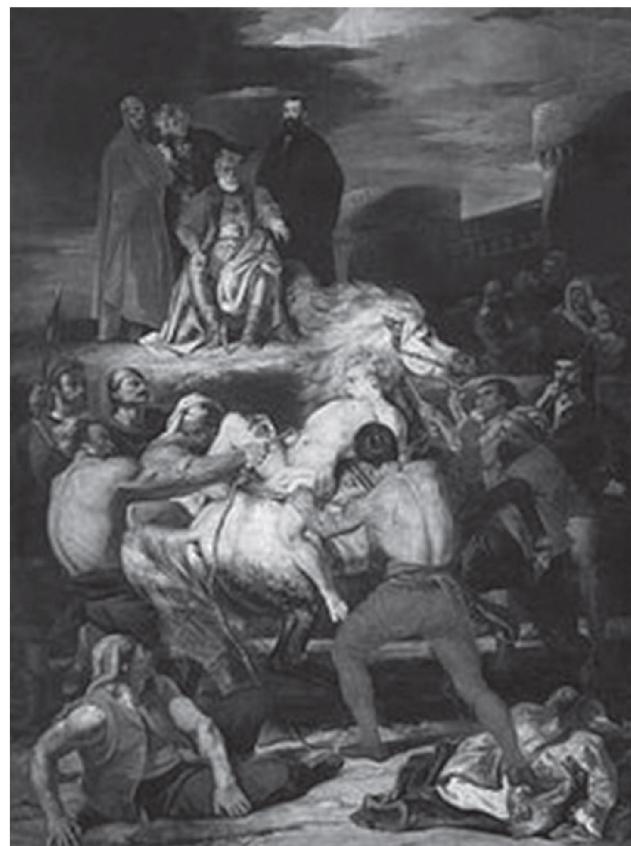
Паломництво Чайлд Гарольда

Над поемою Байрон працював декілька років. Як відомо, поема складається із 4 пісень, написаних з 1812 по 1817 рік. Між двома ранніми і двома пізніми піснями є суттєва різниця, адже роки, що пролягли між їхнім написанням були насычені і драматичним досвідом особистого життя поета.

Жанрові особливості поеми дають можливість віднести її до ліричного поетичного щоденника подорожі. Герой поеми, молодий аристократ, глибоко розчарований у своєму суспільстві, тікає в далекі краї, де шукає світ незайманої природи та чесних людей. Його спостереження, враження, роздуми і почуття і складають зміст поеми. Разом із своїм героем автор замислюєть-

ся над поворотами історії, намагається зрозуміти причини занепаду колись великих Греції, Португалії.

Між 1813 та 1816 роками Байрон створив цикл поем (східних або романтичних). Серед них: «Гаяур», «Корсар», «Паризина», «Мазепа», «Острів». Оповідь у цих поемах найчастіше складається з окремих епізодів найдраматичнішого характеру, спеціально перемішаних (більш пізні події передують раннім), що робить сюжет напруженишим.

Мазепа

Починаючи з 1818 р., Байрон працює над великим романом у віршах «Дон Жуан», де пригоди героя викладені послідовно і самі по собі складають цікавий авантюрний сюжет. Але всі ці пригоди є для автора не головними, а лише приводом для того, щоб показати смішні сторони суспільства різних країн. На жаль, роман Байрон так і не зміг закінчити через хворобу, після якої в 1824 р. його не стало.

Художнім відкриттям великого романтика Байрона вважають введення до широкого вжитку поняття «байронічний герой», яке стало втіленням духу епохи, настроїв суспільства початку XIX ст. Це герой, якого не радують ні багатство, ні слава, ні розваги. Основний його душевний стан – нудьга. Він відчуває світову скорботу, загальну недовершеність та невлаштованість людства, що робить його інтернаціональним типом епохи.

Дружні стосунки з Байроном зв'язували ще одного відомого романтика Англії **Персі Біші Шеллі** (1792 – 1822), хоча духовна, естетична їхня близькість не виключала невдоволення обох людськими якостями один одного.

Персі Біші Шеллі

Зокрема, Байрон надто стомлювався від піднесеної ідеалізму, містичних поривань та високоморальних повчань Шеллі. У світогляді того було багато суперечливого, еклектичного. Але в характері Шеллі були і привабливі риси, зокрема, його послідовність в обстоюванні власних принципів. Він обстоював свої права особистості з такою пристрастю та люттю, що в коледжі його прозвали «шаленим Шеллі». За молодості Шеллі безперервно брав участь у радикальних виступах, за що був виключеним із Оксфордського університету та повністю вигнаним із власної родини. У 1811 р. він пише поему «Маті і син», у 1813 р. «Королеву Маб», які проникнуті повчальним пафосом. Але найвдалішим серед великих творів Шеллі вважають драму «Визволений Прометей» (1819), у якій поет продемонстрував, зокрема, свою віртуозність у віршуванні, експериментуючи з римою та римуванням, уникаючи монотонності.

Все своє життя Шеллі писав лірику. Його творчість тематично розмаїта – це і політична поезія,

вірші про природу та кохання, і ліричні звернення до сучасників, друзів.

Реалізм у художній культурі Англії другої половини XIX століття.

Друга половина XIX ст. позначена домінуванням у художній культурі **реалізму**, який передбачає правдиве відображення реальної дійсності, правдивість відтворення не лише деталей, а й типових характерів у типових обставинах. Реалізм визначають як вірогідне віддзеркалення життя, побуту, звичаїв. Під «вірогідним» розуміють такі художні засоби зображення реальності, які найкраще нагадують життя, є його своєрідними копіями. Принципи реалізму (другої половини) XIX ст. становили різкий контраст із такими ознаками романтичної естетики першої половини XIX ст., як культ уяви, захоплення фольклором, історією, природою, містикою.

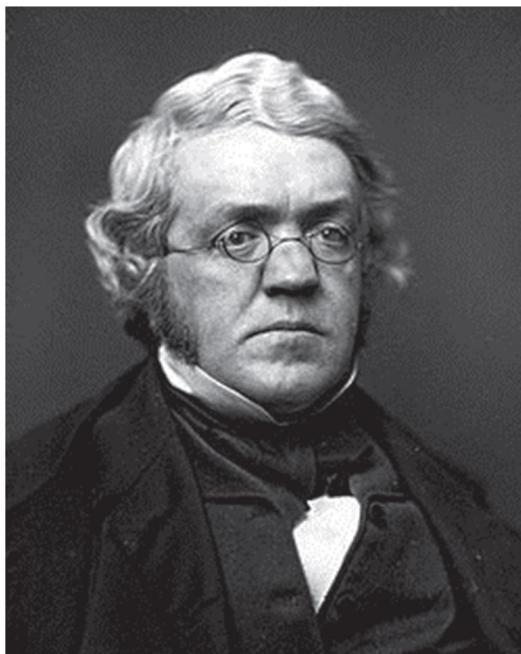
В історії англійської культури період 1837 – 1901 років називають **вікторіанською добою** (на честь правлячої в той час королеви Вікторії). Це був час індустріальної революції та гострих соціальних конфліктів, досягнень британської парламентської демократії та поширення лібералізму, а також колонізації нових земель в Африці та Азії. Головною ознакою вікторіанського світогляду є його, так звана, «поважність». Це змушувало людей зосереджуватися передовсім на практичних питаннях кар'єри, сповідувати пуританський моральний кодекс.

Королева Вікторія

Вікторіанська доба поділяється на три періоди. Ранній вікторіанський період (1830 – 1848) – «час неспокою», позначений жахливими умовами життя та жорстокою експлуатацією робітників. Середній вікторіанський період (1848 – 1870) – вирізняється відносним матеріальним процвітанням, швидким розвитком промисловості і сільського господарства, конфліктом між науковою та релігією. Саме в цей період проти релігійних постулатів виступали відомі вчені Т. Г. Хакклі та Ч. Дарвін. Пізній вікторіанський період характеризується як час стабільності та спокою. Проте це й же час – це вже занепад вікторіанської доби, спричинений ірландським питанням, поширенням соціалістичних теорій. У мистецтві модними стають естетські та декадентські настрої.

У вікторіанську добу реалізм найяскравіше проявився в *літературі*, зокрема, у такому жанрі, як роман. Особливе місце в англійському реалізмі належить *Уїльяму Мейкпісу Теккерею* (1811 – 1863). Він завжди був сином своєї доби і великого значення надавав моральним проблемам. У своїй творчості Теккерей використовував, як грізну зброю, сатиру та гротеск, різко критикував пафос, сентиментальність, риторику. Найкращий його твір «Ярмарок суети» – своєрідна сатирична панорама англійського суспільства, де все продається і купується: честь, кохання, сумління, гідність. На думку автора, суетність та егоїзм – це дві вади, які визначають характер та вчинки людей і змушують їх, як маріонеток, танцювати під час вистави. Новаторство Теккерея полягає в тому, що ніколи і ніхто до нього так послідовно, логічно, чітко, критично та скептично не пішов до зображення людини і суспільства.

Уїльям Мейкпіс Теккерей

Серед видатних вікторіанських письменників особливої уваги заслуговують сестри **Бронте: Емілі, Шарлотта та Енн**.

Найвідоміший твір **Шарлотти Бронте** «Джейн Ейр» – це історія сильного почуття геройні в боротьбі з її власними моральними заборонами і суспільством. Авторка видалася сучасникам надто сміливою, бо така реальна розповідь про дівчину, що боронить власні честь та гідність, у період, коли жінки взагалі вважалися істотами нижчого рівня, була справжнім викликом для вікторіанців.

Ще більшою концентрацією емоцій сповнений роман **Емілі Бронте** «Грозовий перевал», який вважають однією з найоригінальніших книжок англійської і світової літератури. Роман відрізняється напрочуд складним взаємозв'язком добра і зла в характеристах та вчинках людей. З великою майстерністю в романі досліджується внутрішній світ людини, кохання та помста.

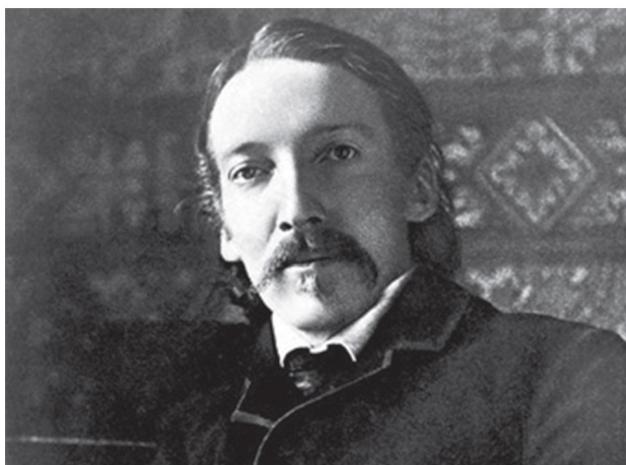
Мабуть, найоригінальнішими книжками всієї вікторіанської доби залишаються твори **Льюїса Керрола** (1832 – 1898) «Аліса в країні Див» та «Аліса в Задзеркаллі». З формального погляду це казки, які **Чарльз Доджсон** (справжнє ім'я Керрола) написав для дочек свого колеги та своєї любої вихованки Аліси Лідделл. З іншого боку ці «нісенітниці» вважаються яскравим зразком інтелектуальної, іронічно-пародійної прози, де поєднуються сон і реальність, філософські та наукові ідеї.

Льюїс Керрол

Протягом пізнього вікторіанства виник **неоромантизм**. Його засновником став **Роберт Льюїс Стівенсон** (1850 – 1894), який у своїх романах «Острів скарбів», «Викрадений», «Чор-

на стріла» зобразив сильні постаті, подорожі до екзотичних країв, сиву давнину. Стівенсон започаткував відродження пригодницької і детективної літератури та поглиблення психологізму на екзотичному матеріалі.

Роберт Льюїс Стівенсон

Ta все ж наймогутнішою постаттю в англійській літературі XIX ст. можемо по праву назвати **Чарльза Діккенса**, який народився 1812 р. в сім'ї дрібного чиновника. Дитячі роки Діккенса не були надто щасливими. Майже з десяти років йому довелося працювати на фабриці вакси. Весь час він мріяв тільки про повернення до навчання. Це вдалося зробити йому вже в юнацькі роки в школі Веллінгтон-Хаус, та в 1827 р. його навчання припинилось остаточно, оскільки родина потребувала його підтримки.

Потроху знання світу і людей пробудили до життя своєрідний творчий вибух, який ознаменував народження нового письменника. У 1833 р. в газеті «Манслі Мегезін» вийшов друком його перший твір «Обід на Поплар-Уок».

Основні риси діккенівського світогляду – християнське милосердя, культ затишку, уміння тішистися малим, оптимізм, стійкість, тісний зв'язок з

Чарльз Діккенс

народним духом. Діккенс завжди жив на одній хвилі з народом, ніколи не розмовляв згори вниз, а навпаки – знизу вгору. Саме це привело до колosalної популярності його творів «Посмертні записки Піквікського клубу», «Пригоди Олівера Твіста», «Життя і пригоди Ніколаса Нікклі», «Крамниця старожитностей», «Різдвяні повісті», «Домбі і син», «Девід Копперфілд» та інших.

У багатьох творах письменника перед очима читачів проходять похмури картини вад англійського суспільства: робітні будинки, побут злодіїв, їхні звичаї. Діккенс завжди співчуває стражданням бідних, проте він ніколи не підтримував революцій. Тому його герой завжди далекі від різних соціальних протестів.

У 1842 р. Діккенс здійснив подорож до Америки, яка спочатку його приемно вразила. Але згодом він стикається з продажністю американських видавців і вкрай роздратованим повертається додому, де в цьому ж році пише «Американські нотатки». У 50-х роках у світогляді письменника, його естетиці та поетиці відбуваються певні зміни. Діккенс впевнюється, що його колишні різдвяні ідеали – культ широго серця, доброти і порядності – лише ілюзія. Крім того, власні сімейні негаразди – розлучення з дружиною, роман з акторкою Еллен Тернер – теж підривають його віру в затишок подружнього життя, утиху сімейну гавань, де можна заховатися від оточуючого світу. Ця зміна поглядів знайшла відображення в романах «Холодний дім», «Маленька Дорріт», «Важкі часи».

І тільки в останні роки свого життя Діккенс начебто знову повертається до проблематики ранньої прози. Він зосереджується на дослідженнях моральних проблем існування людини, демонструючи неперевершенну майстерність психологічного аналізу в творах «Великі сподівання», «Наш спільній друг» та «Таємниця Едвіна Друда». Останній роман залишився незакінченим, роботу над ним перервала смерть письменника у 1870 р.

Кінець XIX ст. – переоцінка цінностей у художній культурі Англії.

Культурна ситуація наприкінці XIX століття різко змінюється: місце віри в науку та прогрес заступають пессимізм та скепсис. Десять приблизно з середини 1880-х років починається так звана криза духу, яка спричиняє переоцінку науки, релігії, мистецтва і політики. Цей період характеризується також захопленням містицизмом, яке було черговою спробою усвідомити сенс свого існування. Втрата віри в духовні ціннос-

ті сприяла поширенню нігілізму та релятивізму – визнання відносності будь-яких принципів.

Кризовий стан культури спричинив формування декадансу. З французької це слово перекладається як «занепад». У кінці XIX ст. декаданс культывував насолоду від психічних збочень і хвороб. Герої часу стає невротик. Декаденти відчувають відразу до життя, аби пробудити почуття, вони поринають у штучний, психологічно перекрученій світ. Сексуальні збочення, наркотичний рай, фантастичні розваги за межею моральності – не тільки теми мистецьких творів, а й сценарії багатьох життєвих доль.

Ще один культурно-побутовий тип цього періоду – дендізм – відрізнявся потягом до аристократизму, вишуканості, відмовою від природності. Близьким до дендізму є снобізм – намагання сказати останнє слово у всьому.

Також неабиякого поширення набув і естетизм. Естети проголосили себе жерцями краси. Естетські звички вимагали від людини неабияких матеріальних затрат. Теоретиками та послідовниками англійського естетизму вважають **О. Уайлд**, **Д. Ръоскіна**, **В. Пейтера**.

У 70 – 80-х роках в Англії розвинувся неоромантизм, який сповідував повернення до романтичного образу самотньої людини, до опису екзотичних країн, пригод, таємниць тощо. Представниками неоромантизму можна вважати **Р. Стівенсона**, **Р. Кіплінга** та інших.

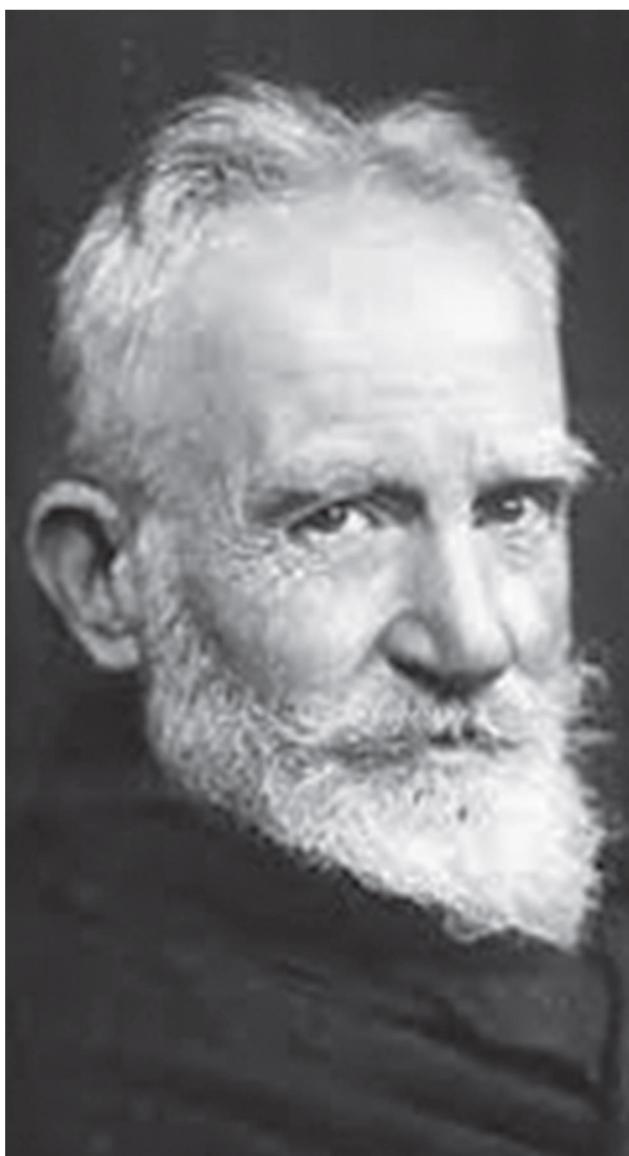
Оскар Уайлд

Найпомітнішою постаттю в англійській **літературі** кінця XIX ст. є **Оскар Уайлд** (1854 – 1900), якого прийнято називати людиною-пародоксом. Він відомий у всьому світі автор п'єс, оповідань, есе, казок, а також роману «Портрет Доріана Грея».

Народився Уайлд в Ірландії, у сім'ї, яка захоплювалася мистецтвом та наукою. Його батько був лікарем, мати – письменницею, що завжди боролася за свободу Ірландії. Перед хлопчиком були відкриті двері найпрестижніших шкіл та університетів Великої Британії. Він мав непересічні розумові здібності, його вчителями були найвпливовіші інтелектуали М. Арнольд, Д. Раскін, У. Пейтер. Після університету Уайлд веде напружене світське життя, шокуючи та епатуючи навколошню публіку. В 1887 р. вийшов друком його роман-пародія «Кентервільський привид», а згодом збірка казок «Щасливий принц та інші історії». У своїй творчості він такий же прихильник парадоксів, як і у світському житті. Його погляди на природу мистецтва, призначення людини, вчення про насолоду (гедонізм), гостра критика англійського суспільства стали викликом усьому духу доби. Його драматичні твори «Герцогіня Падуанська», «Соломея», «Ідеальний чоловік» тощо приносили автору чималі гроші, які він витрачав на плотські розваги, що врешті решт призвело до катастрофічного кінця – ув'язнення, банкрутства, публічного презирства. Після виходу із в'язниці в 1897 р. він так і не зміг поправити свої справи і в 1900 р. помер у злиднях в Парижі.

Оскар Уайлд був прихильником доволі широко розповсюдженої ідеї «мистецтво заради мистецтва» та сповідником гедонізму – учнення, яке найвищою цінністю визнає насолоду у всіх її різновидах.

Протягом останньої третини XIX ст. значного реформування зазнала і **драматургія**. Виникає так звана «нова драма». Зачинателем її у Великій Британії був **Бернард Шоу**. Він, як і інші представники західноєвропейської «нової драми», прагнув до «осучаснення» театру. Одним із способів такого осучаснення був показ на сцені картин повсякденного життя, розкриття його найактуальніших соціальних та моральних проблем. Перед глядачами тепер постають картини побуту пересічних громадян: банкірів, адвокатів, комерсантів, робітників, злидарів.

Бернард Шоу

Інший шлях оновлення драми – переосмислення природи всіх елементів драматичного

твору. Автори часто відмовляються від чітких жанрових визначень власних творів, нерідко називаючи їх просто п'есами. На другий план відсувається зовнішня інтрига, натомість наперед виступають ідейні конфлікти. Персонажі мають досить суперечливі характери, розмовляють сучасною мовою, використовуючи побутову лексику, жаргонізми. Як правило, в кожній п'єсі наявний відкритий проблемний фінал – своєрідне запрошення до дискусії.

Джордж Бернард Шоу (1856 – 1950) створив власну, цілком оригінальну театральну естетику – інтелектуальний проблемний театр. Одним із найулюбленіших його засобів впливу на читачів був парадокс. Народився він у Дубліні в сім'ї комерсанта-невдахи. Матеріальні нестатки, сварки батьків, покинуті напризволяще діти, погані школи – ознаки дитинства Шоу. Йому довелося дуже рано почати заробляти на шматок хліба. Трохи кращим стало його життя після переїзду до Лондона, де його душа та розум відкрилися всім естетичним та інтелектуальним впливам кінця століття.

У літературі Шоу ввійшов доволі зрілою людиною. В 1891 р. він видав критичний нарис «Квінтесенція ібсенізму», в якому виклав свої думки щодо радикального оновлення англійського театру. Театральний доробок Шоу величезний – 58 п'ес. Свої перші твори «Будинки вдівця», «Професія місіс Уоеррен», «Залицяльник», створені протягом 1892 – 1893 років, він об'єднав у цикл «Неприємні п'єси». Ці твори викликали справжній шок, їх відмовлялися ставити. Не менш проблемними і соціально загостреними були також цикл «Приємні п'єси» (1894 – 1895рр.) («Людина і війна», «Кандіда», «Оборонець долі») та цикл «П'єси для пуритан» (1897 – 1899рр.): («Учень диявола», «Цезар і Клеопатра», «Навернення капітана Брассабунда»).

УВАГА, ПЕРЕДПЛАТА!

ГЕОГРАФІЯ ТА ЕКОНОМІКА В РІДНІЙ ШКОЛІ

Науково-методичний журнал

Призначений учителям загальноосвітніх навчальних закладів, методистам, науковцям, викладачам вищих навчальних закладів, аспірантам, студентам вишів.

Журнал друкує матеріали Міністерства освіти і науки України – методичні листи, рекомендації, навчальні програми; методичні розробки урочиних та позаурочиних заходів; матеріали проведення всеукраїнських та міжнародних олімпіад, турнірів юних географів та економістів, семінарів, конференцій, конкурсів, з'їздів УГТ; ознайомлює з розвитком сучасної географічної та економічної науки; запрошує відвідати природні об'єкти та культурні пам'ятки в країнах світу та в Україні.

ВИХОДИТЬ 12 РАЗІВ НА РІК

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 68830

